

POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE ȘI IMPACTUL EI ASUPRA R. MOLDOVA

R. Ciloci, dr. conf.

Universitatea Tehnică a Moldovei

Uniunea Europeană a evoluat constant, și dacă la început, era axată mai mult pe aspecte economice - comerț liber, cooperare și politică monetară, atunci odată cu elaborarea Politicii Comune Externe și de Securitate (Maastricht) și Politicii Europene de Securitate și Apărare (Cologne) UE se transformă într-un actor geopolitic veritabil. Această schimbare a opticii a fost determinată de evoluții interne graduale de autoidentificare de la comunitate economică la comunitate a valorilor.

Uniunea Europeană a fost orientată spre soluționarea problemelor interne prin integrarea „în profunzime”, aceasta fiind o prioritate indiscutabilă, iar aspectele externe fiind secundare sau chiar terțiale. La o anumită etapă s-a conștientizat că dezvoltarea în continuare nu poate fi realizată, în condițiile regionalismului și globalizării, fără o abordare externă proactivă.

Intr-adevăr, la început, conform Tratatului de la Roma (a. 1956) este menționată cooperarea cu țările îndepărtate cu care *unele țări membre au anumite relații istorice (foste colonii) și nu sunt menționate țările din „Vecinătatea apropiată”*. Multe din aceste teritorii și țări au devenit cu timpul independente și a fost important din punct de vedere geopolitic de a păstra anumite conexiuni, mai ales în condițiile unei lumi polarizate ideologic.

În perioada inițială colaborarea se manifestă prin facilitarea comerțului și politici de ajutorare. Ulterior, a fost semnată Convenția Lome din 1975 dintre UE și un grup de țări din Africa, Caraibe și Pacific (ACP) în total 46 la număr în acel moment. Astfel, se atestă o abordare sistemică ce includea trei piloni - comerț, ajutor și parteneriat politic, atestându-se, totuși, rezultate modeste.

Interesul scăzut al Uniunii Europene față de „*Vecinătatea apropiată*” poate fi explicată prin faptul că:

- Prioritatea a fost integrarea pe interior;
- Lipsa unor capacități, resurse și a unei viziuni comune;
- Țările blocului socialist erau „închise” ermetic politic, economic și social.

Ca rezultat, UE a fost absorbită de integrarea „în profunzime”, dar și de aderarea a altor state

occidentale dezvoltate, relativ omogene din punct de vedere politic și social.

O abordare mai activă a politicii externe al Uniunii Europene este inclusă în Procesul de la Barcelona (a. 1995) prin dezvoltarea Parteneriatului Euro - Mediteranean și semnarea Acordurilor de Asociere cu țările din regiunea respectivă. Aceste acorduri contribuie la crearea a unei zone de comerț liber, intensificarea cooperării culturale și politice, dezvoltarea graduală a instituțiilor democratice și asistarea la consolidarea a unei guvernări mai bune. Prin urmare, Uniunea Europeană, lansând această inițiativă, abordează relațiile cu vecinii săi în mod complex, promovează valorile liberale și, putem considera, că a fost una din primele tentative de angajare a sa ca un actor colectiv, inițiat și realizat de către Comisia Europeană printr-o priză multidimensională.

Această schimbare a opticii de abordare a relațiilor externe a fost determinată în mare măsură de colapsul Uniunii Sovietice și căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, ce a schimbat din temelii situația geopolitică din Europa. Aspectele externe au devenit un imperativ pentru UE prin impactul său major, determinând incertitudine, iar chestiunile de securitate devenind de o importanță strategică. În această ordine de idei, putem menționa ca o consecință a terminării războiului rece este transformarea „*Vecinătății apropiate*” într-o prioritate pentru asigurarea prosperității și siguranței Uniunii Europene.

Este important de evidențiat faptul că UE nu avea o viziune clară referitor la perspectiva dezvoltării relațiilor sale cu țările din fostul bloc Estic și CSI. Astfel, de exemplu, la începutul anilor 90, instituțiile UE considerau că fostele state sovietice vor forma un grup coerent tutelat de Rusia.

Pentru Republica Moldova, ca și pentru alte state din CSI, a fost propus Acordul de Parteneriat și Cooperare ce a fost semnat în 1994, dar a intrat în vigoare abia în iulie 1998 pentru o perioadă de 10 ani. Această tergiversare de timp de la adoptarea acordului și a momentului intrării în vigoare, demonstrează incertitudinea referitor la perspectiva relațiilor cu Republica Moldova, precum și cu alte state CSI, un anumit dezinteres față de țările din

regiune, dar și nedorința a unor state europene de a tensiona relațiile cu Federația Rusă. Numai atunci când aderarea țărilor Est Europene a devenit o certitudine și previziunile anterioare referitor la țările CSI nu s-au adeverit, Uniunea Europeană a început să elaboreze o politică mai coerentă referitor la țările vecine noi (Moldova, Ucraina și Belarus).

Pentru prima dată inițiativa de a formula o politică nouă de vecinătate a venit din partea Marii Britanii în 2002 și făcea referință la Moldova, Ucraina și Belarus - state ce ar deveni noii vecini al UE, ca rezultat al lărgirii spre Est. Suedia a propus includerea pe lângă aceste țări a Rusiei, precum și țările bazinului Mării Mediterane. Comisia Europeană, la rîndul său, a considerat oportun articularea a unei politici ce ar fi raportată la toți vecinii și nu numai la cei noi. Ulterior, în iunie 2004, în mare măsura datorită impactului „revoluției trandafirilor”, au fost incluse și țările caucaziene – Armenia, Georgia și Azerbaidjan ca subiecți al acestei politici, iar Rusia a fost inclusă într-un format de acord bilateral. Astfel, Politica Europeană de Vecinătate, la momentul actual, vizează 16 state.

Ce factori determină necesitatea ca UE să dezvolte relații cu statele vecine? Ar fi greșit să considerăm că Uniunea Europeană are o atitudine dezinteresată, sau orientată în exclusivitate pe beneficiile vecinilor săi.

În condițiile actuale mediul extern nu poate fi neglijat, impactul economic, politic, dar și socio - cultural este în continuă creștere, iar Uniunea Europeană are nevoie de țări vecine cu economii funcționale, stabile și democratice pentru a crea o zona de tampon în raport cu țările periferice, eventual instabile.

Creșterea interdependenței poate fi văzută ca pericol dar și ca oportunitate. Vulnerabilitatea securității UE este alimentată de asimetriile de dezvoltare în raport cu vecinii săi, generînd tensiune. În același timp, stabilizarea regiunii creează condiții favorabile pentru dezvoltarea economică, inclusiv și a țărilor periferice UE, precum și asigurarea securității la costuri mai mici. Într-adevăr, dacă țările vecine sunt state slabe, cu diverse probleme socio-economice și de altă natură, aceasta va genera difuzia a unor fenomene negative transfrontaliere. Concludent, în acest sens, este cazul Libiei. Ca rezultat al conflictului armat, mai mulți refugiați au ajuns în Uniunea Europeană, determinînd cheltuieli majore cu caracter umanitar, dar și tensiuni sociale. În cazul, însă, când țările vecine au un control adecvat al frontierei, un grad de corupție redus, un nivel de trai decent, este

posibil de a constitui un cadru legal și instituțional sigur în fața imigrației ilegale, contrabandei, comerțului cu droguri, arme s.a. UE are ca obiectiv formarea a unui „ cerc de prieteni ” cu care să mențină relații durabile în diferite domenii. Acest interes al Uniunii Europene, cu siguranță, nu este în contradicție cu interesele statelor vecine, inclusiv Republica Moldova.

Principiile fundamentale ale Politicii Europene de Vecinătate au fost prezentate de Comisia Europeană la 12 mai 2004, cu puțin timp după așa numitul „bing bang” - lărgirea UE cu 10 state noi, creându-se o situație politico-economică complet diferită. Relațiile Uniunii Europene cu țările vecine sunt determinate de acorduri contractuale. Pentru a lua în considerație mai bine specificul fiecărui stat, cerințele și așteptările acestora, Comisia Europeană a elaborat un Raport de țară pentru toți partenerii. Acest raport a examinat situația curentă, inclusiv aspectele politice, sociale și economice, a identificat un set de aspecte necesare de luat în considerație. Ca rezultat al acestor studii au fost elaborate Planuri de acțiuni specifice fiecărui stat. Aceste planuri constituie puncte de referință în privința implementării diferitor acțiuni, a asistenței acordate și asigură o monitorizare mixtă a derulării reformelor. Prin urmare, Strategia Politicii Europene de Vecinătate include următoarele etape consecutive:

- ✓ Stabilirea relațiilor contractuale cu vecinii;
- ✓ Elaborarea Raportului de țară;
- ✓ Semnarea și punerea în vigoare a Planului de Acțiuni;
- ✓ Implementarea și monitorizarea.

Planurile de Acțiune au la bază angajamentul pentru valorile comune- respectul pentru drepturile omului, inclusiv drepturile minorităților, supremația legii, o bună guvernare, promovarea unei bune relații cu vecinii, respectarea principiilor economiei de piață și a dezvoltării durabile. În Planurile de Acțiuni este definit un set de priorități, a căror realizare se soldează cu o apropiere de UE. Aceste priorități acoperă mai multe domenii cum ar fi:

Dialogul politic – lupta împotriva terorismului și a proliferării armelor de distrugere în masă, rezolvarea conflictelor regionale;

Politica economică și socială – promovarea participării în programele UE, precum și îmbunătățirea interconexiunii și a legăturilor cu UE (transport, energie s.a.);

Justiție și afaceri interne - cooperarea în asa domenii precum - managementul frontierelor, migrația, traficul cu ființe umane, droguri și arme, crima organizată ș.a.

După cum am evidențiat anterior, există două tipuri de acorduri, cu partenerii, în Est- Acordul de Cooperare și Parteneriat, iar cu vecinii din regiunea Mării Mediterane- Acordul de Asociere. Cu toate aceste divergențe, toate acordurile includ dialogul politic și cooperarea economică, astfel prevederile Politicii Europene de Vecinătate vin ca un instrument suplimentar, cu un caracter aplicativ pronunțat.

În ceea ce privește Republica Moldova, raportul de țară a fost prezentat în mai 2004, Planul de Acțiuni a fost aprobat în decembrie 2004 și a intrat în vigoare în februarie 2005.

Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană include 80 de obiective și 294 de acțiuni/ măsuri de urmat în următoarele domenii principale- dialogul politic și reformele, cooperarea pentru soluționarea conflictului transnistrean, reforma și dezvoltarea social-economică, comerțul, piața și reforma regulatorie, cooperarea în domeniul justiției, transport, energie, telecomunicații, mediu și cercetări, dezvoltare și inovații, contactele interumane. Majoritatea acestor obiective și acțiuni/măsuri sunt pe responsabilitatea Republica Moldova, 14 se referă explicit la UE, iar 40 vizează în egală măsură UE și Republica Moldova.

Din păcate, Politica Europeană de Vecinătate nu prevede expres dreptul țărilor semnatare de a adera la Uniunea Europeană nici măcar în viitorul îndepărtat. Iar, în cazul Republica Moldova, deși perioada de implementare a Planului de Acțiuni prevedea 3 ani și a expirat încă în 2008, nu a fost semnat un nou acord ce ar avansa relațiile cu UE. Ar însemna aceasta oare că orientarea Republica Moldova spre UE este una greșită și după cum spun unii experți „neangajați” politic –nimeni acolo nu ne așteaptă? Pentru examinarea acestui subiect, prezintă interes modul în care UE primește decizii și, respectiv, cum a fost elaborată Politica Europeană de Vecinătate.

Procesul decizional este unul destul de complex și include mai mulți actori. După cum am văzut, la etapa incipientă, statele europene membre UE pot interveni cu inițiative proprii în cadrul Consiliului European, dar Comisia Europeană va elabora un draft asupra chestiunii respective.

Nu ne vom aprofunda asupra aspectelor tehnice de luare a deciziei, doar vom evidenția faptul că diferite state au avut viziuni diferite referitor la aceasta politică. De exemplu Italia consideră că în privința politicii externe este important de dezvoltat dimensiunea de sud ale relațiilor UE și stabilirea unor relații speciale cu Rusia, considerând necesar menținerea unei balanțe geografice „corecte” pentru Uniunea Europeană.

Politica Europeană de Vecinătate o vedea ca o alternativă la lărgirea UE. Această optică a viziunii sale a fost determinată de interesele sale naționale și, după cum observăm, a fost mai puțin favorabilă pentru țările vecine din est, inclusiv Republica Moldova. În același timp, Polonia, deși la etapa consultațiilor nu a fost membră a UE și nu a fost implicată în procesul de negociere, fiind invitată să participe la ședințele Consiliului începând cu a doua parte al anului 2003 sub președinția Italiei, pentru a-și prezenta opiniile și sugestiile fără a avea dreptul la vot, a devenit un avocat inflăcărat pentru promovarea intereselor pe așa numita „*Dimensiune de Est*”. Astfel viziunea strategică a acestei țări în privința Politicii de Vecinătate se referea la:

- ✓ Crearea unei dimensiuni separate, cea de Est;
- ✓ Specificarea strictă geografică;
- ✓ Pregătirea țărilor prin implementarea politicii la viitoarea aderare.

Aceasta demonstrează interesul Poloniei pentru așa țări ca Republica Moldova și Ucraina, considerând oportun acordarea perspectivei clare de aderare.

Viziunea țărilor europene este dinamică, iar factorii geopolitici și democratizarea, evoluția socio-economică a țărilor vecine poate schimba și modifica atitudinea țărilor membre UE referitor la o așa problemă „*spinoasă*” cum ar fi lărgirea. Luând în considerație și lărgirea spre Est, începând cu 2004 a 10 țări din această regiune, susținerea potențială instituțională din cadrul Uniunii Europene pentru Republica Moldova a crescut. Acest aspect a devenit evident, după ce proiectul inițiat de Polonia și pregătit în cooperare cu Suedia referitor la Parteneriatul Estic a fost prezentat la Consiliul de Relații Externe și Afaceri Generale în Brussel la 26 mai 2008, iar, deja, la 9 mai 2009 Parteneriatul Estic a fost inaugurat la summitul UE cu țările partenere (Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina).

Parteneriatul Estic este un forum instituționalizat ce are ca obiect de discuții liberalizarea regimului de vize sau a comerțului. Parteneriatul Estic include promovarea democrației, a dreptului omului și funcționarea statului de drept, precum și asigurarea principiilor economiei de piață, dezvoltarea sustenabilă și a unei mai bune guvernări, fiind considerată o regiune de importanță strategică. Parteneriatul Estic este un cadru ce asigură condiții pentru semnarea Acordului de Asociere dintre UE și țările ce au progresat suficient de mult în privința promovării principiilor și valorilor comune. Mai nou, UE abordează în relația sa cu vecinii principiul „*more for more*” (mai

mult pentru mai mult). Astfel țările ce avansează în reforme primesc mai mult suport atât la nivel de expertiză, cât și financiar.

Republica Moldova este leader, la acest moment, dintre țările Parteneriatului Estic și la summitul de la sfârșitul anului 2013 din Vilnius î-și propune să semneze acordul de asociere cu Uniunea Europeană. Percepția Republica Moldova de către cei mai importanți actori decizionali din UE este una pozitivă, iar examinarea perspectivei de aderare în viitor nu mai este un tabu, datorită necesității dezvoltării a unei „istorii de succes” și, astfel, stimulării relațiilor cu alte state vecine din regiune.

Republica Moldova trebuie să realizeze reformele necesare pentru modernizare și apropiere de standardele UE, să comunice, să dezvolte relații cu instituțiile Uniunii Europene și țările membre, iar „portiva” oportunității de aderare va apărea cu siguranță.

Bibliografie

- 1. Chrisensen A.** *The Making of the European Neighbourhood Policy // Editura Nomos, Baden-Baden, 2011*
- 2. Marchetti A.** *The European Neighbourhood Policy // Editura ZEI, Bonn, 2006*
- 3. Rommel C.** *Economic Partnership Agreements in the EU's post-Lome Trade Regime: Negotiations with West Africa // Editura ZEI, Bonn, 2012*
- 4. Cabada L.** *Contemporary Questions of Central European Politics // Editura Friedrich-Ebert-Stiftung, Praha, 2002.*